

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR

NUH YILDIZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2024/70460

Karar Tarihi : 24/12/2025

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Nuray KOVANCI

Başvurucular : Nuh YILDIZ ve diğerleri [bkz. ekli listenin (B) sütunu]

Vekilleri : bkz. ekli listenin (E) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işçilik alacaklarının tazmini davasının süre aşımından reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, yurt dışında işçi olarak çalışmakta iken iş sözleşmelerinin feshedilmesi nedeniyle işçilik alacaklarının tazmini talebiyle alacak davası açmıştır. İlgili mahkemeler davanın süre aşımından (hak düşürücü süre/zamanaşımı nedeniyle) reddine karar vermiş; kararların gerekçelerinde, işçilerin iş sözleşmeleri ve çalıştıkları/işlerini fiilen yaptıkları ülkeler gözönünde bulundurularak uyumsuzluğa uygulanması gereken hukukun çalışılan ülke hukuku olduğu değerlendirilmesinde bulunmuştur. Çalışılan ülke hukukunda düzenlenen dava açma süreleri gözetilerek davaların süresinde açılmadığını hak düşürücü sürenin geçtiği/zamanaşımı süresinin dolduğunu belirtmiş ve bu nedenle davaların reddine hükmetmiştir. Başvuru konusu tüm yargılamalar kesinleşmiştir.

3. Başvurucular, haklarındaki nihai hükümleri öğrendikten sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

4. Ekli listenin (A) sütununda gösterilen dosyalar, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2024/70460 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş; diğer başvuru dosyaları kapatılmış ve inceleme 2024/70460 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

5. Ekli listenin (D) sütununda adli yardım talebinde bulunduğu belirtilen ve ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucular; söz konusu uyuşmazlıkta Türk hukukunun sıkı ilişkili hukuk olduğunu, bu nedenle uyuşmazlığa Türk hukukunun uygulanması gerektiğini belirterek Yargıtay tarafından içtihat değiştirilmesi nedeniyle haksız olarak davalarının reddedilmesinden yakınmıştır. Çalıştıkları ülkenin hukukunu bilme imkânları olmadığını, içtihat değişikliği nedeniyle olumsuz etkilendiklerini ifade etmiş; mahkemeye erişim hakkı ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

7. Başvuru, bütün olarak adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

8. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "*adil yargılanma*" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (*Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti.* [2. B.], B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

10. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Kişinin mahkemeye başvurusunu engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (*Özkan Şen* [2. B.], B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

11. Başvuruya konu yargılamalarda yabancılık unsuru taşıyan iş sözleşmelerine uygulanacak hukukun belirlenmesinde 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un "*İş sözleşmeleri*" başlıklı 27. maddesi değerlendirilmiştir. 5718 sayılı Kanun'un 27. maddesinin Anayasa Mahkemesinin 5/11/2024 tarihli ve E.2023/158, K.2024/187 sayılı kararı ile iptal edilmeden önceki hâli şöyledir:

"İş sözleşmeleri, işçinin mutad işyeri hukukunun emredici hükümleri uyarınca sahip olacağı asgari koruma saklı kalmak kaydıyla, tarafların seçtikleri hukuka tâbidir.

Tarafların hukuk seçimi yapmamış olmaları hâlinde iş sözleşmesine, işçinin işini mutad olarak yaptığı işyeri hukuku uygulanır. İşçinin işini geçici olarak başka bir ülkede yapması hâlinde, bu işyeri mutad işyeri sayılmaz.

İşçinin işini belirli bir ülkede mutat olarak yapmayıp devamlı olarak birden fazla ülkede yapması hâlinde iş sözleşmesi, işverenin esas işyerinin bulunduğu ülke hukukuna tabidir.

Ancak hâlin bütün şartlarına göre iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşmeye ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri yerine bu hukuk uygulanabilir."

12. Anayasa Mahkemesi 5/11/2024 tarihli ve E.2023/158, K.2024/187 sayılı kararıyla 5718 sayılı Kanun'un 27. maddesinin (1) numaralı fıkrasını iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesi, anılan iptal kararında 5718 sayılı Kanun'un 27. maddesinin (4) numaralı fıkrasındaki düzenlemeyi değerlendirerek iş sözleşmesinin taraflarınca hukuk seçimi yapılmaması hâlinde bu sözleşmenin mutat işyeri hukukunun yerine daha sıkı ilişkili hukuka tabi kılınmasının mümkün olduğunu, buna karşın iş sözleşmesinde tarafların hukuk seçimi yapmış olmaları durumunda sözleşmeyle daha sıkı ilişkili hukukun uygulanabilmesine imkân tanınmadığını belirtmiştir. Daha sıkı ilişkili hukukun işçiye mutat işyeri hukuku veya sözleşmeyle belirlenen hukuktan daha yüksek standartta bir koruma sağlayabileceğinin açık olduğunu ifade etmiştir (aynı kararda bkz. §§ 27-32). İş sözleşmesinde hukuk seçimi yapılmaması hâlinde anılan sözleşmeyle daha sıkı ilişkili hukukun uygulanabilmesi mümkün iken hukuk seçimi yapılan sözleşmelerin daha sıkı ilişkili hukuka tabi kılınmaması nedeniyle bu seçimin işçinin aleyhine sonuç doğurabileceğini vurgulamıştır. Bu yönde hukuk seçimi yapılmaması hâlinde işçinin sahip olacağı hakların anılan seçimle bertaraf edilmesini mümkün kılan kuralın işçi-işveren ilişkilerinde makul bir denge sağlamadığı ve devletin çalışanların korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükleriyle bağdaşmadığı değerlendirmesinde bulunmuştur (aynı kararda bkz. §§ 35-39). Sonuç olarak kuralın Anayasa'nın 49. maddesine aykırı olduğunu belirtmiştir (ayrıntılı bilgi için aynı kararda bkz. §§ 17-40).

13. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuruya konu *Ali Çetin* ([2. B.], B. No: 2024/48855, 29/7/2025) başvurusunda, başvurunun iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işçilik alacaklarının tazmini davasının zamanasımına bağlı olarak reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasını incelemiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararda, yargılama mercilerince Rusya'da gerçekleştirilecek bir işe yönelik iş sözleşmesinin başvuru ve işveren tarafından imzalanması ile uygulanacak hukukun da seçildiği yorumu yapılarak mutat işyeri hukuku olan Rusya hukukunun uygulanması gerektiğinin değerlendirildiğini tespit etmiştir (aynı kararda bkz. § 54). Tarafların iş sözleşmesi yapması durumunda mutat işyeri hukukunun da belirlendiğine yönelik yorumun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğünün tespitinde büyük önem taşıdığını kabul etmiştir. Mutat işyerinin belirlenmesinin olaya uygulanacak hukuku tamamen değiştirebileceğinden ve yapılacak yanlış bir belirleme dava açma hakkını anlamsız hâle getirebileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebileceğini belirtmiş, bu bakımdan 5718 sayılı Kanun'un 27. maddesinin (4) numaralı fıkrasında yer alan kuralı da irdelemiştir (aynı kararda bkz. §§ 55-58).

14. Bu kapsamda yaptığı değerlendirmeler sonucunda Anayasa Mahkemesi iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili hukukun uygulanmasının işçi lehine sonuç doğurmasının mümkün olduğunu, sıkı ilişkili hukuk tespit edilirken tarafların tabiiyeti, sözleşmenin dili ve imzalandığı yer, iş görme ediminin ifa edildiği işyeri, işçinin tabi olduğu sosyal güvenlik sistemi, tarafların yerleşim yerleri ile sosyal ve hukuki ilişkilerinin yoğunlaştığı ülke gibi unsurların dikkate alınabileceğini ifade etmiştir. Belirtilen unsurlar değerlendirilerek sıkı ilişkili hukukun da ortaya konulmasının işçi ile işveren arasındaki menfaatler dengesinin

korunması bakımından önem arz edeceğini ve bu çerçevede iş sözleşmesinde hukuk seçimi yapılmaması durumunda işçinin sahip olacağı haklardan anılan seçim nedeniyle mahrum kalmasını engelleyecek nitelikte değerlendirme yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Daha sıkı ilişkili hukukun işçiye yüksek standartta koruma sağlaması durumunda hukuk seçimiyle işçinin bu korumadan mahrum bırakılmasını önleyecek değerlendirme yapılması gerektiği kanaatine ulaşmıştır (*Ali Çetin*, §§ 59, 60).

15. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirtilen iptal kararı ve *Ali Çetin* kararı gözönüne alınarak uyumsuzluklar değerlendirildiğinde tarafların iş sözleşmesine uygulanmak üzere hukuk seçimi yaptıkları durumda seçilen ülke hukuku veya mutat işyeri hukuku ile karşılaştırıldığında durumun bütün şartlarına göre iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili hukukun uygulanmasının işçi lehine sonuç doğurması mümkündür. Bu hâlde daha sıkı ilişkili hukukun işçiye yüksek standartta koruma sağlaması durumunda hukuk seçimiyle işçinin bu korumadan mahrum bırakılmasını önleyecek değerlendirme yapılmalıdır.

16. Tarafların hukuk seçimi yapmadıkları durum için de mutat işyeri hukuku ile karşılaştırıldığında iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili hukukun uygulanmasının işçi lehine sonuç doğurması mümkündür. Bu durumda daha sıkı ilişkili hukukun tespiti gerekir. Sıkı ilişkili hukuk tespit edilirken yukarıda belirtildiği üzere tarafların tabiiyeti, sözleşmenin dili ve imzalandığı yer, iş görme ediminin ifa edildiği işyeri, işçinin tabi olduğu sosyal güvenlik sistemi, tarafların yerleşim yerleri ile sosyal ve hukuki ilişkilerinin yoğunlaştığı ülke gibi unsurlar dikkate alınacaktır. Belirtilen unsurlar değerlendirilerek sıkı ilişkili hukukun da ortaya konulması işçi ile işveren arasındaki menfaatler dengesinin korunması bakımından önem arz eder (bkz. § 14).

17. Söz konusu uyumsuzluklarda yargı mercileri yabancılık unsuru taşıyan uyumsuzluklarda uygulanacak hukukun tespiti bakımından bütün durum ve koşulları dikkate alarak iş sözleşmesi ile daha sıkı ilişkili hukukun tespitine ilişkin unsurları herhangi bir şekilde değerlendirmemiştir. Başka bir deyişle kararlarda daha sıkı ilişkili hukuk araştırması ortaya konulamamıştır. Bu itibarla iş sözleşmesi ile daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunup bulunmadığının irdelenmemesi hususu gözönüne alındığında başvurucuların mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin katlanılması güç külfete sebep olduğu, bu itibarla ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

19. Başvurucuların diğer temel hak ve özgürlüklerinin de ihlal edildiğini ileri sürdüğü görülmekte ise de mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Ekli listenin (G) sütununda belirtilen başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan *Veysi Ado* ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında anılan şikâyetle ilgili olarak uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvurularda da anılan kararda açıklanan ilkelere ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur. Başvurucuların bir kısmı aynı zamanda tazminat da talep etmiştir.

24. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. *Mehmet Doğan* [GK] B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aliğül Alkaya ve diğerleri (2)* [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu (3)* [GK] B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın neticesiyle ilgili bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

26. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından talepte bulunan başvurucuların tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

C. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

F. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (C) sütununda gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Talepte bulunan başvurucuların tazminat taleplerinin REDDİNE,

H. Ekli listenin (D) sütununda belirtilen harçlar ile (F) sütununda belirtilen vekâlet ücretlerinin tabloda gösterildiği şekliyle başvuruculara ÖDENMESİNE,

İ. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

J. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/12/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.